

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

*Присвячено 215-річчю заснування
ХНПУ імені Г.С. Сковороди*

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2019 РОКУ**

ХАРКІВ – 2019

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 05.11.2019 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2019 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. 145 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2019.

© Васильєва М.П., 2019.

Арестова А.С. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	71
Гудевич Т.А. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ САНАТОРНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ.....	75
Гусон В.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	79
Деділова Т.В. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ.....	82
Довидченкова О.М. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ХРИСТІЯНСЬКИХ МЕТОДІВ.....	86
Каймакова В.А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	89
Коваль К.С. ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	92
Коваль О.В. ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	95
Левченко А.А. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ТВОРЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ.....	98
Любіна-Безкоровайна А.О. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	103
Мозгіна Н.І. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	108
Пахомова Н.В. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	112
Письменко Б.О. УПРОВАДЖЕННЯ РОЗРОБЛЕНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ГРУПИ РИЗИКУ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ.....	115

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

У статті розкрито суть понять «соціальне виховання молодших школярів засобами казки», «професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі»; виявлено особливості підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів; уточнено критерії та показники соціальної вихованості дітей молодшого шкільного віку; розроблено та експериментально перевірено комплекс засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів засобами казки у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальне виховання, молодші школярі, засоби казки, комплекс засобів підготовки.

Guson V. Practical Aspects of Professional Training of Future Specialists in the Social Sphere for Prevention of Adolescent Addictive Behavior in Institutions of General Secondary Education

Abstract: the article describes the concepts of "social education of younger students through fairy tales", "professional training of future specialists in the social sphere"; the peculiarities of preparation of future specialists in the social sphere for social education of younger students are revealed; criteria and indicators of social upbringing of young school children are specified; developed and experimentally tested a complex of means of training future specialists in the social sphere for social education of younger students by means of fairy tales in institutions of general secondary education.

Keywords: professional training, social education, junior high school students, fairy tales, complex of training aids.

Постанова проблеми. В останні роки в Україні розробляється принципово новий підхід до проблеми розвитку особистості в площині парадигми гуманізації освіти. На відміну від традиційної освіти, яка недостатньо актуалізувала соціальні складники виховання, гуманістично-орієнтована освіта веде до розкриття сутнісних якостей особистості, її внутрішнього багатства та творчого потенціалу.

Використання казки як засобу соціального виховання в початковій школі спрямовано на досягнення не лише виховних, розвивальних, а й соціальних завдань. За правильної організації процесу роботи над казкою учні зможуть не тільки істотно покращити мислення, увагу, пам'ять, мовленнєвий розвиток, а й засвоїти моделі соціально схвалюваної поведінки та ефективної комунікації. Казковий світ магічно впливає на молодших школярів, враховуючи особливості їхнього сприйняття. За допомогою казок дошкільники у зрозумілій їм формі здобувають знання про довкілля, про взаємостосунки людей, проблеми, які трапляються в житті. Саме казки допомагають молодшим школярам знаходити вихід із складних ситуацій, пристосовуватися до нових умов середовища, налагоджувати стосунки з однолітками.

Метою роботи закладів загальної середньої освіти є створення найкращих умов для повноцінного виховання та навчання школярів. Особливого значення в цьому процесі набуває особистість соціального педагога, оскільки саме він має здійснювати координацію зусиль усіх фахівців закладу загальної середньої освіти, спрямовану на соціальне виховання школярів, сприяння формуванню в них адекватної соціальної свідомості та поведінки, тому суб'єкти соціально-педагогічної діяльності потребують спеціальної професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що питання професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціалізації молодших школярів засобами казки розглянуті у таких аспектах: проблема теоретичної та методичної підготовки соціальних педагогів до здійснення професійної діяльності (О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська); теоретичні та методичні засади застосування казкотерапії у процесі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів (Г. Локарева); використання казкотерапії як інструменту прогресивної психолого-педагогічної допомоги (І. Вачков, Р. Ткач); використання казкотерапії у роботі з молодшими школярами (Д. Соколов). Але проблема професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до використання засобів казки у соціальному вихованні молодших школярів є недостатньо дослідженою та потребує теоретичного та практичного вирішення.

Метою статті є теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка комплексу засобів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів засобами казки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури з проблеми соціального виховання дітей та молоді дозволив виокремити усталені погляди фахівців соціальної галузі. Так, І. Зверева розглядає соціальне виховання як «систему соціально-педагогічних, культурних, сімейно-побутових заходів, спрямованих на оволодіння та засвоєння дітьми і молоддю загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування у них ціннісних орієнтацій та адекватної соціально спрямованої поведінки» [6, с. 242]. Отже, результатом соціального виховання є здатність особистості ефективно взаємодіяти із оточуючим соціальним світом.

Одним із основних засобів соціального виховання молодших школярів у професійній діяльності фахівці соціальної галузі використовують казку. Аналіз наукових досліджень [1, 3, 5, 8, 9] свідчить, що відсутнє єдине визначення поняття «казкотерапія». Існує декілька підходів до визначення цього феномену. Так, на думку фахівців педагогічної галузі, казкотерапія – це проста, цікава та ефективна технологія, яку доцільно використовувати під час здійснення освітньої діяльності в сучасній школі для ефективного формування ключових компетентностей у молодших школярів [5, с. 12]. Психологи визначають казкотерапію як «важливий психотерапевтичний засіб, що допомагає дитині пізнати оточуючий світ, торкаючись її емоційного життя, полегшує розуміння і висловлювання своїх почуттів, моделює ситуації, над якими варто поміркувати» [8, с. 2]. У соціальній педагогіці та соціальній роботі казкотерапія розглядається як «засіб соціально-педагогічної та психологічної допомоги особистості, який сприяє її соціалізації, адаптації, корекції, профілактиці, реабілітації, регуляції, розвитку та мобілізації ресурсного потенціалу із використанням метафоричних ресурсів у формі казки» [1, с. 17]. Т. Зінкевич-Євстигнеєва вважає, що казкотерапія - це відкриття тих знань, які живуть у душі і є на даний момент психотерапевтичними [3]. На думку А. Осипової, казкотерапія – це «метод, який використовує форму казки для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості та взаємодії з оточуючим світом» [9, с. 7]. Узагальнюючи ідеї дослідників, ми розглядаємо казку як засіб соціально-педагогічної допомоги особистості, який презентується у привабливій формі та легко сприймається молодшими школярами, що сприяє їх успішному соціальному вихованню, адаптації до нових умов мікросередовища, корекції негативних поведінкових проявів, розвитку творчого потенціалу із використанням метафоричних ресурсів.

Метою використання казки як засобу соціального виховання молодших школярів є усвідомлення дітьми своєї внутрішньої суті, власної неповторності та єдності з оточуючим середовищем, формування у дітей відчуття гармонії із собою і світом.

Аналіз наукової літератури показує [11], що підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі – це процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на

всіх рівнях управління. Підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів має забезпечувати володіння ними сукупністю соціально-педагогічних, психологічних, соціально-виховних прийомів, засобів і методів, які цілеспрямовано впливають на свідомість, поведінку і діяльність особистості молодших школярів з метою їх активного пристосування до умов суспільства.

На основі проведеного аналізу теоретичних джерел [1, 4, 6, 8, 9, 11] нами було розроблено комплекс засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти до складу якого входять лекційні, семінарсько-практичні заняття та позааудиторна робота (майстер-класи, заняття з театралізації тощо), що сприяють засвоєнню студентами основ теоретичної та практичної діяльності з соціального виховання молодших школярів засобами казки у закладі загальної середньої освіти.

Експериментальна перевірка комплексу засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів засобами казки у закладах загальної середньої освіти, проводилось на трьох взаємопов'язаних етапах: констатувальний; формувальний; контрольний.

На констатувальному етапі з метою визначення рівня професійної готовності майбутніх фахівців до здійснення соціального виховання молодших школярів засобами казки нами було визначено відповідні критерії та показники: когнітивний (формування системи соціально-педагогічних та психологічних знань з проблеми соціального виховання молодших школярів засобами казки; мотиваційно-особистісний (забезпечення професійно спрямованого формування здібностей та якостей, які дають можливість вільно і впевнено діяти у соціально-педагогічних ситуаціях з соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти; діяльнісний (система фахових умінь, які застосовуються у практичній діяльності з соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти). Отже, констатувальний етап експерименту дав змогу визначити, що студенти 42-СР та 32-СР груп мають приблизно однаковий рівень готовності до формування соціального виховання молодших школярів засобами казки.

На другому формувальному етапі експериментальної роботи впроваджувався комплекс засобів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти засобами казки, який складався з лекційного заняття «Казка як засіб соціального виховання молодших школярів», семінарського заняття «Практичне використання казки як засобу соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти» під час, якого виготовлялися персонажі казки для лялькового театру та опрацьовувались різноманітні техніки використання казки як засобу соціального виховання молодших школярів, а також виховних заходів зі студентами з метою мотивування до навчальної діяльності з соціального виховання молодших школярів на тему «Життєві цінності», «Інноваційні форми і методи роботи з різними категоріями дітей» тощо. На основі набутих знань та вмінь на лекційних та семінарських заняттях, під час виховних заходів та формувального етапу експерименту студентами 32-СР групи була створена картотека казкових творів.

Третій контрольний етап експериментального дослідження мав на меті перевірку практичних навичок студентів експериментальної групи (32-СР) та повторне їх діагностування за всіма методиками, що використовувалися на констатувальному етапі. Проведення повторної діагностики показало, що впровадження комплексу засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів засобами казки у закладах загальної середньої освіти дозволило підвищити рівень їхньої готовності до цієї діяльності.

Висновки. Отже, розроблений комплекс засобів підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до соціального виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти засобами казки є дієвими та може використовуватися у процесі професійної освіти майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Використання інноваційних інтерактивних форм навчання у підготовці фахівців соціальної сфери. *Сучасна наука та освіта: самовизначення особистості в контексті євроінтеграції*. Київ, 2016. С.16-19.
2. Вачков И. Сказкотерапия: Развитие самосознания через психологическую сказку. Москва: Ось-89, 2001. 144 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Практикум по сказкотерапии. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 233 с.
4. Капська А.Й. Соціальна педагогіка. Київ: Центр учбової літератури. 2011. 488 с.
5. Киселева М. Арт-терапия в работе с детьми: руководство для психологов. Педагогов, врачей и специалистов. Работающих с детьми. Санкт-Петербург: Речь. 2006. 160 с.
6. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Р. Соціальна педагогіка. Соціальна робота: навчальний посібник. Київ: ІЗМН, 2010. 544с.
7. Локарева Г.В. Формування художньо-естетичного сприйняття як професійної якості майбутнього художника-дизайнера. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «педагогіка і психологія». Педагогічні науки, 2017. № 2 (14). С 175-180.
8. Моцкул Л.В. Застосування казкотерапії в початковій школі: методична розробка. Луцьк: ГРАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 44 с.
9. Осипова А.А. Общая психокоррекция: учебное пособие. Москва: Сфера, 2002. 510 с.
10. Социальная педагогика: курс лекций/ под общ. ред. М. А. Галагузовой. Москва: Гуманитарный издательский центр «Владос», 2000. 416 с.
11. Фалинська, З.З. Волонтерська практика в системі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2013. Вип. 29. С. 230–232.

Деділова Т.В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Роботу присвячено теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці комплексу засобів професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації та провадження профорієнтаційної роботи зі здобувачами загальної середньої освіти з урахуванням гендерного аспекту. Запропоновано відповідну технологію соціально-педагогічної діяльності з профорієнтації здобувачів загальної середньої освіти та результати її апробації.

Ключові слова: комплекс засобів професійної підготовки, професійна орієнтація з урахуванням гендерного аспекту, технологія, експеримент, заклади загальної середньої освіти, майбутні соціальні педагоги.

The article is devoted to the theoretical substantiation and experimental verification of the complex of vocational training tools for future social educators to the organization and implementation of career guidance work with the students of General secondary education, taking into account the gender aspect. The corresponding technology of social and pedagogical activity on